

Hyveestä ja kasvatuksesta

Arto Mutanen

Merisotakoulu

14. Metodologiaseminaari

Haaga-Helia

29.4.2015

Hyve päämääränä

- Kaikki taidot ja tutkimukset ja samoin kaikki toiminnat ja valinnat näyttävät tähtäävän jonkin hyvän saavuttamiseen. Siksi hyvän on osuvasti sanottu olevan se, mitä kaikki tavoittelevat. Päämäärät näyttävät kuitenkin olevan erilaisia: joissakin tapauksissa päämääränä on itse toiminta ja toisissa taas toiminnasta erilliset tulokset. Silloin kun päämäärät ovat toiminnoista erillisiä, tulokset ovat luonnostaan toimintoja parempia.

Aristoteles, Nikomakhoksen etiikka

Hyveet

- Aristoteles ”erotti luonteen hyveistä intellektuaaliset hyveet, joihin kuuluvat viisaus (kr. *sofia*), ymmärrys (kr. *synesis*) ja käytännöllinen järki (kr. *fronesis*). Näistä viisaus tuottaa onnellisuutta (kr. *eudaimonia*), kun taas käytännöllinen järki soveltaen praktista päättelyä tekee mahdolliseksi harkinnan (kr. *bouleusis*), jossa löydetään oikeat keinot toteuttaa luonteen hyveiden asettamat tavoitteet.” (Niiniluoto 2014, 8)

Hyveen opetettavuus

- Eikä näin ole laita vain valtion asioissa, vaan myös yksityiselämässään meidän viisaimmat ja parhaimmat kansalaisemme ovat kykenemättömiä siirtämään omaa hyvettään toisille. Niinpä Perikles, näiden kahden nuorukaisen isä, on antanut heille erinomaisen kasvatuksen kaikessa mikä käy päinsä opettajien avulla. Mutta juuri sitä taitoa, jossa hän itse on etevä, hän ei opeta heille eikä luovuta heitä siinä kenekään muunkaan ohjattavaksi. Niinpä he kuljeskelevat vapaina kuin elukat laitumella löytääkseen ehkä sattumalta jostakin itselleen hyvettä.

(Protagoras 319e-320a)

Teoreettinen ja käytännöllinen järki

- Aristoteleen ajatteluun perustuva jaottelu teoreettiseen ja käytännölliseen järkeen on kannaltamme olennaisen tärkeä.
- Teoreettinen järki tavoittelee todenmukaista tietoa asioiden laidasta. Teoreettisen järjen alueelle kuuluvat teoreettiset tieteet, kuten matematiikka, fysiikka ja astronomia.
- Käytännöllisen järjen tavoitteena on hyvä toiminta sekä käytännöllinen harkinta. Käytännöllisen järjen alueelle kuuluvat hyvä toiminta ja käytännöllinen harkinta, jotka liittyvät inhimillisen toiminnan päämäärien ja keinojen tarkasteluun: mitä ihmisen tulisi elämässään tavoitella ja miten hänen tulisi tavoitteitaan pyrkiä hankkimaan?

Ihmisyys

- Tuskin missään olemassa olevassa eettisessä järjestelmässä, missään rationaalisesti jäsennellyssä käsityksessä siitä, mitä hyvä ja terve ihminen on, olisi sellaista objektiivisuutta, joka voisi antaa riidattoman perustan.
- Esim. kristillinen usko, humanistinen näkemys, tai sosialistinen perusnäkemys
- Näillä ei ole tässä tarkoitettua yleisyyttä.

(Ketonen 1981, 98)

Ihmisen keskeneräisyys

- Romaanissa tai näytelmässä on alku ja loppu ja se arvostellaan kokonaisuutena, loppu alun ja alku lopun täydentämänä. (...) Todellinen elämä ei ole tällaista. Alku on painunut menneisyyteen, eikä tulevaisuutta vielä ole. Päätös on näkymättömissä. Käsillä on vain nykyisyys. Se on harmaata jäsentymätöntä massaa, ärsykeitä, mahdollisuuksia, toiveita, pettymyksiä, ilon ja surun aineksia ja kaikenlaisia häiriöitä. Se on kuin näkymä uraansa aloittavan lääkärin praktiikasta: ei mitään selviä kunnan tauteja, vain pirullisia oireyhtymiä. Lääkäri selviää, koska häntä on opetettu. (Ketonen 1980, 16-17)

Kasvatuksen päämäärän hämärtyminen

- Kasvatuksessa tavoitteena on jo pitkään ollut pikemmin irrationaalinen kuin rationaalinen ihminen. Ihanteena on ”luovuus”, ja ”luovuudellaan” nuorison tulisi rakentaa oma elämänviisautensa nojautumatta menneiden polvien kokemukseen. ”Sukupolvien kuilu” siirtää tämän kokemuksen merkityksettömäksi selitettyyn menneisyyteen. Kasvatusoppineet pohtivat, kuinka ihminen tehtäisiin yhä ”vapaammaksi”, ts. aina vain irrallisemmaksi, jotta häntä voitaisiin enemmän heitellä.

(Ketonen 1980, 20)

Teknokraattinen aika

- Nykyinen teknokraattinen aikamme on tietyssä mielessä kadottanut yhteyden ideaaliseen ja siten ihmisyyteen kasvatuksen päämääränä. Kasvatus on muuntunut opetuksiksi, ihminen on sosiaalistettu kuluttajaksi. (Värri 2012).

Konsumerismi: ihminen kuluttajana

- Minulla ei ole huolia, ei esimiestä, ei vaimoa, ei lapsia. Rahaa taas on kuin koroillaan eläjällä. Olen vain olemassa, siinä kaikki. Ja tällainen huoli on niin epämääräinen ja niin metafyyssinen, että se suorastaan hävettää.
(Sartre 1981, 154)

Innovatiivisuus: arvojärjestyksen kääntyminen

- Vauraudesta ei synny hyvettä, mutta hyveestä syntyy vaurautta ja kaikkea mahdollista hyvää niin yksityiselle ihmiselle kuin valtiollekin.
(Apologia 30b)

Kasvatuksen päämäärä

- Kasvatuksen keskeinen päämäärä on yksilön kasvattaminen ihmisyyteen, jonka taustalla on antiikin ajatus ihmisyydestä kehittyvänä asiana: yksilö omalta osaltaan kehittyy kohti yhä täydentyvää ihmisyyttä. (von Wright 1989; 2007)
- Kasvatuksen ideaalinen päämäärä: antiikista alkaen se on ollut hyvä ihmisuus.
- Päämäärä on sisällöllisesti joustava: kukin aikakausi joutuu uudelleen pohtimaan tämän sisällön uudelleen.
 - kasvatuskäsitysten historiallis-ajallisen määräytyneisyys
 - kasvatuksen perimmäinen paradoksaalinen luonne

Kasvatuksen käytäntö ja teoria

- Kasvatus: yksilön moraalisten resurssien kehittäminen ja ylläpitäminen.
- Sokrateen esimerkki käytännön kasvattajana on ollut ja on edelleen inspiroivana lähtökohtana kasvatuksen ja opetuksen toimijoille ja teoreetikoille.
- Platon systematisoi sokraattisen kasvatuserityksen filosofiassaan pedagogiseksi ja koulutuspoliittiseksi kokonaisuudeksi.

Kasvatuksen tuottavuus

- Kasvatus on kaikissa yhteiskunnissa perustavaa, malliesimerkillistä tuottavaa toimintaa aristoteelisessa mielessä.
- Kasvatuksen tärkein tehtävä on ihmisen sivistäminen moraalisubjektiksi: ihminen tarvitsee kasvatusta kehittyäkseen ja varttuakseen parhaimpien kykyjensä mukaisesti